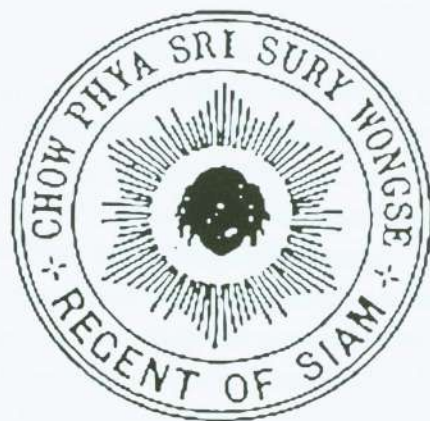

สมเด็จพระเจ้าพระยา

บรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)

กับการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสร้างชาติ

■ วรณวดี ชัยชาญกุล

ก่อนอื่นต้องขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลลิตา เกณฑ์มา อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาและนายกสมาคมศิษย์เก่าบ้านสมเด็จเจ้าพระยาในพระบรมราชูปถัมภ์ที่กรุณาสั่งการในที่ประชุมให้เขียนบทความในโอกาสที่สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ในปีพุทธศักราช ๒๕๖๑ เป็นวาระครบรอบ ๑๕๐ ปี มหาบุรุษรัตนโนดมผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน

ประเด็นลึกที่ไม่เคยบอกกล่าวผู้ใดเลยคือ เมื่อมาเป็นครูภาษาอังกฤษ ณ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๙ ได้พบภาพ “ท่านช่วง บุนนาค” ในกรอบแก้ววางบนตู้เหล็กเก่าในห้องพักพร้อม “ลายมือ” ภาษาอังกฤษคลาสสิกสวยงาม “Sri Suriyawong” อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะกลายเป็นลายมือของท่านหรือไม่ อยากให้มีผู้รู้ได้ศึกษาขยายความต่อไป แต่ลายเซ็นภาษาอังกฤษได้ภาพในเวลากว่า ๑๐๐ ปีไม่น่าจะเป็นเรื่องธรรมดา ถ้าไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญและรักในเชิงภาษา

ต่อมาได้ศึกษาเรียนรู้เกียรติประวัติอันเกรียงไกรของท่านในหลากหลายแง่มุม แต่มิติที่ตกผลึกครึกครื้นคือท่านมิได้ใช้ภาษาอังกฤษเพียงประกอบวิชาชีพ หากแต่ท่านมีอุดมการณ์เรียนรู้ภาษาอังกฤษอย่างมีเป้าหมายในการมุ่งมั่นสร้างชาติ นับได้ว่าเป็นอุตสาหะ มหัจฉรย์ที่ไม่มีสิ่งใดจะมหัจฉรย์ยิ่งไปกว่านี้อีกแล้ว

ด้วยเพราะท่านมีพระชนม์ชีพในช่วงเวลากว่าหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมาในยุคที่การศึกษาจำกัดด้วยเครื่องมือ บุคคล โอกาส และสถานที่

หลักฐานเชิดชูเกียรติคุณสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ด้านการใช้ภาษาอังกฤษสร้างชาติปรากฏ ดังนี้

- การต่างประเทศและการทูต
- การขุดคลอง สร้างถนนอย่างตะวันตก
- การเดินเรือและต่อเรืออย่างฝรั่ง
- การปฏิสังขรณ์การสง่างามอย่างสากล

การดำเนินการพัฒนาประเทศสยามทั้ง ๔ ประการด้วยแบบอย่างตะวันตกดังกล่าว จำเป็นต้องเรียนรู้เข้าถึงภาษาอังกฤษอย่างถ่องแท้ลึกซึ้ง นอกจากจะเป็นเพราะท่านได้รับการศึกษาอย่างดีจากบิดาและครูอาจารย์แล้ว ท่านยังได้มุ่งมั่นศึกษาภาษาอังกฤษจากมิชชันนารีอเมริกันจนสามารถพูดภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่ว

การต่างประเทศและการทูต

สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์มีบทบาทสำคัญในการติดต่อและต้อนรับชาวต่างประเทศเกียรติคุณการต่างประเทศและการทูตของท่านปรากฏมากมายคณานับ ที่ปรากฏเด่นชัด คือ การสร้างสัมพันธไมตรีอันแน่นแฟ้นระหว่างสยามประเทศกับประเทศสหราชอาณาจักร ก่อให้เกิดสนธิสัญญาเบาริ่งในปี พ.ศ. ๒๓๙๘ นำมาซึ่งสนธิสัญญาการค้าและไมตรีกับประเทศมหาอำนาจตะวันตกเป็นผลสำเร็จ ในยุคล่าอาณานิคม ทำให้ประเทศสยามสามารถรักษาเอกราชไว้ได้ โดยมีคนไทยต้องเสียเปรียบแก่ต่างชาติ

การขุดคลอง สร้างถนนอย่างตะวันตก

นอกจากการศึกษาภาษาอังกฤษอย่างลุ่มลึกเป็นนักการทูตโดยสมบูรณ์แล้ว ท่านยังเป็นวิศวกร เป็นนักภูมิสถาปัตย์ เป็นแม่กองสร้างถนน ขุดคลอง ได้แก่ คลองผดุงกรุงเกษม คลองดำเนินสะดวก และถนนจากพระบรมมหาราชวังไปยังด้านทิศใต้เขตฝรั่งซึ่งมีชื่อว่า "ถนนเจริญกรุง" (ถนนแรก ในเขตพระนคร ฝรั่งเรียกว่า New Road) ท่านเป็นผู้อำนวยการระดมทุนสร้างสะพานข้ามคลองต่างๆ โดยมีผู้ร่วมงานชาวต่างประเทศที่สำคัญคือ นายเฮนรี อาลบาสเตอร์ ในส่วนต่างจังหวัด ท่านเป็นแม่กองในการสร้างพระนครคีรีที่เมืองเพชรบุรี สร้างวัดศรีสุริยวงศาธรรมิการที่จังหวัดราชบุรี

ด้านการเดินเรือและต่อเรืออย่างฝรั่ง

ในจดหมายเหตุของหมอบรัดเลย์ ได้บันทึกไว้ว่า สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ได้ชื่อว่าเป็นช่างต่อเรือตะวันตกคนแรกตั้งแต่สมัยดำรงตำแหน่งหลวงสิทธินายเวรมหาดเล็กในรัชกาลที่ ๓ ท่านทรงอ่านตำราภาษาอังกฤษในการต่อเรือแบบฝรั่ง ซึ่งเป็นของใหม่สำหรับไทย จนสามารถต่อเรือกำปั่นอย่างตะวันตก ทำให้การค้าขยายตัวอย่างมาก อีกทั้งยังต่อเรือรบอีกหลายลำและเป็นคนแรกที่สร้างประภาคารที่จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๔ โดยเล็งเห็นความจำเป็นและประโยชน์ในการเดินเรือ

การปฏิสังขรณ์การสง่างามอย่างสากล

ยิ่งศึกษาค้นคว้า ยิ่งต่อภาพอันมหัศจรรย์ในความเป็น “ผู้สมบูรณ์แบบ” ของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ซึ่งการเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน

ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นับเป็นพระราชกรณียกิจที่เป็นเกียรติภูมิสูงสุด และท่านยังเป็นวิศวกร เป็นนักการทูตเอาใจใส่การใช้ภาษาเพื่อเชิดชูรักษาชาติไทย พรั่งพร้อมด้วยบุคลิกภาพสง่างามในการปฏิสังขรณ์อย่างสากล ดังที่ แอนนา แฮร์เรียต เอ็มมา เอ็ดเวิร์ดส์ หรือ แฮมมแอนนา ลีโอโนเวนส์ (๒๓๗๔ - ๒๔๕๘) ซึ่งเป็น "พระอาจารย์ฝรั่ง" ของพระราชโอรส พระราชธิดา ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กล่าวไว้ในบันทึกอัตชีวประวัติเรื่อง "The English Governess at the Siamese Court" ว่า

".....The captain stepped forward and introduced us. 'His Excellency Chow Phya Sri Sury Wongse, Prime Minister of the Kingdom of Siam!' "Half naked as he was, and without an emblem to denote rank, there was yet something remarkable about this native chief, by virtue of which he compelled our respect from the first glance, a sensibly magnetic quality of tone or look. With an air of command oddly at variance with his almost indecent attire, of which he seemed superbly unconscious, he beckoned to a young attendant,....." (p.๘-๙)

เมื่อได้พบสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ รัฐมนตรีแห่งราชอาณาจักรสยามในครั้งแรกว่า แม้ไม่มีเครื่องราชอิสริยยศใดใดตกแต่งเป็นที่ปรากฏ แต่ท่านมีลักษณะโดดเด่นในคุณภาพที่สัมผัสได้ของน้ำเสียงท่าทาง บ่งบอกประจักษ์ชัดถึงความเป็นผู้นำชาติ ดึงดูดดุจแม่เหล็กให้เป็นที่เคารพยำเกรงแม้เพียงแวบแรกที่เห็น ข้อมูลเนื้อหาที่กล่าวมานับเป็นส่วนเล็กน้อยเมื่อเทียบกับความมีอัจฉริยภาพของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ผู้มีคุณูปการในการเจรจากับประเทศมหาอำนาจ ความสามารถในการรักษาเอกราชไว้ได้และการวางรากฐานของการพัฒนาบ้านเมืองให้ทันสมัยด้วยความใส่พระทัยศึกษาเรียนรู้ภาษาอังกฤษอย่างแตกฉานเพื่อเป้าหมายในการสร้างชาติของพระองค์นั้น ในฐานะครูสอนวิชาภาษาอังกฤษ ขอน้อมสักการะด้วยความศรัทธาสูงสุด คุณูปการนี้นับเป็นเรื่องสำคัญอันจำเป็นต้องเล่าขานบอกต่อ "คนภาษาอังกฤษ" และบุคคลทั่วไปให้ทราบน้อมนำหลักการเรียนภาษาด้วยตนเองด้วยความเพียรอย่างมีจุดหมายของพระองค์เป็นแนวทางการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต

และในความจริงอันเป็นที่สุดนั้น คงไม่มีใครสามารถล่วงรู้ได้เลยว่า สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ต้องบากบั่นลำบากยากเข็ญเพียงใดเพื่อให้แก่งภาษาอังกฤษสามารถจรจรโลงสร้างชาติด้วยภาษาอังกฤษ ในยุคที่ไม่มีเครื่องมือสื่ออินเทอร์เน็ต หรือ เป็นไทยแลนด์ ๔.๐ เฉกเช่นปัจจุบัน

“ แอนนา แฮร์เรียต เอ็มมา เอ็ดเวิร์ดส์ หรือ แฮมมแอนนา ลีโอโนเวนส์ (๒๓๗๔ - ๒๔๕๘) ซึ่งเป็น "พระอาจารย์ฝรั่ง" ของพระราชโอรส พระราชธิดา

”

เจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ท่านช่วง บุนนาค) ในช่วงวันเวลากว่าหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา ในยุคที่การศึกษาจำกัดด้วยบุคคล โอกาส และสถานที่ ประเด็นต่างๆ ที่กล่าวมาจึงเป็นที่มาของบทความ สมเด็จพระเจ้าบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ท่านช่วง บุนนาค) กับภาษาอังกฤษสร้างชาติ

หลักฐานอันปรากฏเชิดชูเกียรติคุณ ทำที่สง่างาม “คนภาษาอังกฤษ” ไม่ใช่เพียงแค่รู้ตัวภาษาพูดเก่ง แต่ยังจำเป็นต้องมีคุณสมบัติของผู้ที่สามารถมีปฏิสัมพันธ์ และมีปฏิสัมพันธ์ที่ถูกต้องกับผู้คนในอีก ๒๕๐ ประเทศทั่วโลกที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลาง

ท่านเก่งภาษาอังกฤษด้วยวิธีการเข้าถึงภาษาเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามหลักการเรียนภาษา self access learning ตัวช่วยอะไรก็ไม่เท่ากับ ต้องรักที่จะเรียนอย่างใฝ่รู้ด้วยตนเองอย่างมีจุดหมาย

ทั้งหมดนี้คือความคิดของครูภาษาอังกฤษในศตวรรษที่ ๒๑ ยุคไทยแลนด์ ๔.๐

